

Prioriterte tidlige innspill til statsbudsjettet 2027 til Klima- og miljødepartementet

Innføre arealnøytralitet for å stanse bit-for-bit-nedbyggingen av norsk natur innen 2030

Arealendringer er den største trusselen mot naturmangfold i Norge. De siste årene er det dokumentert at natur, også den viktigste og mest sårbare, bygges ned i rekordfart. [Vi har også dokumentert](#) at kommuner har planlagt massiv nedbygging av viktig natur, som myrer, villreinområder og naturskog. For å sikre at kommuneplaners arealdel utvikles i tråd med nasjonale føringer og mål om å redusere naturtap trengs det bedre kunnskapsgrunnlag om naturmangfold når arealinns spill behandles. Som en del av arbeidet med arealnøytralitet bør det derfor stilles høyere krav om utredning av naturmangfold til forslagsstillere.

Arealnøytralitet er et rammeverk som gjør det mulig å stanse naturtap i utbygginger. For å bli arealnøytral må grå areal fortettes og gjenbrukes før natur bygges ned, og den viktigste naturen må unngås. Annen natur som bygges ned må kompenseres ved at tilsvarende naturverdi restaureres et annet sted. Slik oppnås null netto tap av naturmangfold i utbygginger.

Det bør utarbeides en NOU for å utvikle rammeverk for arealnøytralitet (våren 2027). Premisset må være oppnåelse av et nasjonalt mål om null netto tap av naturmangfold innen 2030. Utredningen bør svare ut følgende: definere arealnøytralitet, fremme endringer i lovverk og forvaltningsmodeller for gjennomføring av juridisk forankret arealnøytralitet, foreslå finansieringsmodeller og rapporteringssystem for økologisk kompensasjon. Utredningen bør drøfte om det er hensiktsmessig at matjord inkluderes i ordningen med arealnøytralitet.

Siden det vil ta tid å få på plass et helhetlig rammeverk, må det parallelt utvikles verktøy for kommuner og utbyggere som vil bli arealnøytrale. 87 kommuner oppga i 2025 at de jobber med å bli arealnøytrale. Kommuner og utbyggere etterspør tydeligere rammer og bedre verktøy for å bli arealnøytrale. Et viktig steg på veien er å utvikle naturregnskap på prosjektnivå.

Budsjettposter

Utvikling av arealnøytralitet som styringssystem: 18 mill, og 200 mill til styrking av Natursats.

Kap. 1400 post 01. Økes med **4 mill.** til ledelse og utredninger knyttet til arealnøytralitet, økologisk kompensasjon og byggeforbud i viktige økosystemer.

Kap. 1420 post 01. Økes med **10 mill.** til veiledning til kommunene og forvaltning av Natursats, videreutvikle forvaltningssystemer for arealnøytralitet, økologisk kompensasjon og byggeforbud i viktige økosystemer.

Kap. 1420 post 21. Økes med **2 mill.** til utredning av nye økonomiske og juridiske virkemidler samt veiledninger for å gjøre det enklere og billigere å bygge på grå arealer.

Kap. 1420 post 21: Økes med **2 mill.** til juridisk utredning av krav om naturkartlegging/naturregnskap for arealinns spill til kommuneplanens arealdel for å redusere nedbygging av naturmangfold.

Kap. 1420 post 60 kan overføres. Økes med **200 mill.** til Natursats: «planvask», kommunedelplaner for naturmangfold, lokale tiltak for å ivareta naturmangfold (herunder arealnøytralitet).

Styrket satsing på naturregnskap: 18 mill.

Kap. 1400 post 01. Økes med **6 mill.** Klima- og miljødepartementet. Til ledelse og utarbeiding av naturregnskap på nasjonalt- og prosjektnivå og utredning av kartlegging etter naturregnskapsmetodikk i konsekvensutredninger.

Kap. 1420 post 21. Økes med **12 mill.** Miljødirektoratet driftsutgifter. Til ledelse og utarbeiding av naturregnskap på nasjonalt- og prosjektnivå, samt nasjonal standard for naturregnskap til bruk på prosjektnivå.

Verktøy for kommuner og bedrifter: Nye kartlag som må utvikles som del av naturregnskapet:

Kap. 1410 post 21. Økes med **137 mill.** til utvikling av ulike nasjonale kart:

6 mill. til videreutvikling av kart over «grå» arealer med ytterligere funksjonalitet og detaljering.

3 mill. til kart over eksisterende og planlagt utbyggingsareal på land og i kystsonen.

20 mill. til kart over «innsigelsesområder», dvs. områder med særlig viktig naturmangfold, jf. rundskriv T-2/16, statlige planretningslinjer og nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging.

35 mill. til videreutvikling av forvaltningsrelevant heldekkende økosystemkart og karbonlagringskart.

20 mill. til å utvikle metodikk og starte opp nasjonal kartlegging av restaurerbar natur.

35 mill. til utvikling av forvaltningsrelevante heldekkende datagrunnlag og tidsserier for å gi informasjon om økologisk tilstand på kommune/prosjektnivå.

18 mill. til videreutvikling av naturskogkartet og kartlegging av økologiske korridorer.

Restaurere 30 prosent av forringet og ødelagt natur i Norge

For å nå Norges forpliktelse om å restaurere 30 prosent forringet natur innen 2030 må finansieringen styrkes og gis forutsigbare rammer. Det bør derfor utredes hvordan et restaureringsfond kan innrettes og settes av midler som kan inngå i startkapital. I påvente av en finansieringsmekanisme må det må også bevilges tilskuddsmidler til restaurering i hovedøkosystemene og til stillinger hos statsforvalterne til planlegging, bestilling og oppfølging av prosjekter og veiledning av kommunene.

Det trengs et nasjonalt organ for naturrestaurering med ressurser til å lede et restaureringsløft. Vi foreslår å etablere en ny enhet i Miljødirektoratet med ansvar for å koordinere arbeidet, sørge for gjennomføring av nasjonale planer og prioriteringer, stimulere til forskning og samle kunnskap, utvikle og forvalte anbefalt metodikk, standarder, kvalitetssikring og regelverk for fagfeltet. Det må utarbeides en nasjonal tverrsektoriell plan for naturrestaurering som tydeliggjør prioriteringer, gir oversikt over behov og tydeliggjør ansvar på ulike forvaltningsnivåer.

Budsjettposter

Kap. 1420, ny post. **100-500 mill.** til ny satsing: I forlengelse av en nødvendig utredning, opprette et restaureringsfond. Må dekke naturrestaureringsprosjekter i alle hovedøkosystemer.

Kap. 1420, post 80. Økes med **10 mill.** (kan overføres). Tilskudd til tiltak for å ta vare på natur: Tilskuddsordning for naturrestaurering.

Kap. 1420, post 01. Økes med **20 mill.** til ny satsing: Etablere nasjonalt offentlig organ for naturrestaurering.

Kap. 1420, post 01. Økes med **10 mill.** til ny satsing: Utarbeide nasjonal, tverrsektoriell plan for å nå mål om 30 prosent restaurering.

Kap. 1420, post 21. Økes med **12 mill.** øremerket til å styrke kapasiteten hos statsforvalterne til arbeid med naturrestaurering, vil dekke én stilling i hvert av de 10 statsforvalterembetene.

Kap. 1410, post 21. Økes med **20 mill.** (ny satsing) til å utvikle metodikk og starte opp nasjonal kartlegging av restaurerbar natur.

Styrke artskartlegging

Trolig er 35% av artene i Norge fortsatt ikke oppdaget. Dette kunnskapshullet må tettes for å løse naturkrisen. Innsikten vi har om artene er etablert i samspill mellom frivillige og profesjonelle miljøer og arbeidet må forsterkes i perioden fremover. Frivillige og profesjonelle kartleggere utgjør ryggraden i arbeidet med å dokumentere norsk naturmangfold.

Artsdatabanken vedlikeholder og videreutvikler essensielle verktøy for kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur. Dette er viktige systemer også for den frivillige dugnaden med artskartlegging i Norge. Nye *Artsobservasjoner* må ferdigstilles med all funksjonalitet fra forrige versjon overført med minst like høy kvalitet og vesentlig forbedret brukergrensesnitt. Dette er nødvendig for å sikre at Artsobservasjoner forblir det foretrukne alternativ og fortsatt stimulerer til stor artskartlegging av høy kvalitet, samt økte og forbedrede kvalitetssikringsrutiner. Verktøyet er Artsdatabankens største suksess med snart 37 millioner artsfunn rapportert siden oppstarten i 2008. Denne folkeforskningen tilfører åpne og tilgjengelige høykvalitetsdata med stor samfunnsnytte direkte til Artsdatabanken.

Budsjettposter

Kap. 1411, post 21. Økes med **15 mill.** til å styrke arbeidet med grunnleggende kunnskaps- og datasystemer for forvaltningen av norsk naturmangfold.

Styrke bekjempelsen av fremmede skadelige arter

Fremmede arter er en av fem hovedtrusler mot verdens naturmangfold, og et stort problem også i Norge. Artene konkurrerer om plass og andre ressurser med norske arter, de kan også spre sykdom eller være sykdom i seg selv, som almesyken eller greinedreper. Hvert år bruker kommuner og privatpersoner store summer på å bekjempe fremmede arter, men statens sentrale støtteordninger til arbeidet er omtrent ikke-eksisterende. Disse summene kommer i tillegg til kostnaden av skadene fremmede arter gjør på land og i vann. Tiltaksplanen for bekjempelse av fremmede skadelige organismer går ut i 2025, og i naturmeldingen av 2024 står det at tiltaksplanen vil bli oppdatert. Den må oppdateres og ta inn ny kunnskap slik at tiltakene er i tråd med situasjonen. Tiltaksplanen fastsetter at det skal vurderes i hvilken grad tiltakene er gjennomført og planens overordnede mål er oppnådd. I tråd med anbefalingene i planen må innsatsen styrkes, tidlig innsats gis høyere prioritert og samarbeidet med frivillige må styrkes og videreutvikles. For å nå disse målene kreves det en betydelig økning i midler til gjennomføring.

Budsjettposter

Kap. 1420, post 80. Økes med **40 mill.** til øremerket tilskuddsordning til tiltak for å ivareta natur for å bidra til gjennomføring av tiltaksplan for fremmede skadelige arter.

Skogvern

Frivillig skogvern er nødvendig for bevaring av naturmangfold, og et tiltak det er bred støtte for. Den foreslåtte bevilgningen i Prop. 1 S 2026 på 356 mill. ville ikke utløst vesentlig nytt vern, kun dekket allerede vernede områder som Østmarka nasjonalpark. Heldigvis forhandlet regjeringens budsjettpartnere inn en økning på 1 mrd. I sum inneholdt budsjettforliket for 2026 et totalbeløp på 1,356 mrd, hvorav 1 mrd ble lagt på 2025-budsjettet. Finansdepartementet opplyser at om Stortingsvedtaket om 10% skogvern skal nås innen 2030 vil det kreve årlige bevilgninger på 3,5 mrd. Avvirkingen i Norge er nå rekordhøy, og det er fare for at de siste verdifulle naturskogene forsvinner. Sabima foreslår en opptrappingsplan for å redde de siste naturskogene. Samlet bevilgning i 2027 bør ligge på 1,8 mrd., en økning på 1,444 mrd. fra 2026.

Det må tilrettelegges for andre driftsformer enn flatehogst, og det er etterspørsel blant mange skogeiere etter mer miljøvennlige driftsformer. Overgang til fleralderskogbruk og mer kontinuitetsskog er et godt alternativ, men kan kreve investeringer og mer kostbare tiltak for å omstille fra ensaldrede skoger. Det bør derfor gjeninnføres en støtteordning.

Naturskogskartet som ble lansert i første versjon i 2025 gir en viktig oversikt over hvor biologisk verdifull naturskog er. Det er behov for å videreutvikle kartgrunnlaget for å sikre bedre presisjon.

Budsjettposter:

Kap. 1420, post 32. Økes med **1444 mill.** til frivillig vern av skog.

Kap. 1149, post 52. Økes med **40 mill.** til tilskuddsordning til omstilling til fleralderskogbruk.

Kap. 1410, post 21. Økes med **10 mill.** til videreutvikling av naturskogkartet.